

Ord på kunsten

sprogudviklende aktiviteter

Forløbsbeskrivelse

Målgruppe: Dansk og billedkunst. Indskoling og mellemtrin.

Om de fire forløb

De fire aktiviteter kan bruges uafhængigt af hinanden, men har det fælles fokus: At udvikle elevernes sproglige kompetencer gennem aktiviteter, der tager sit udgangspunkt i kunstværker fra SMK's samlinger. Kunstværkerne er udvalgt, dels fordi de rummer elementer, der umiddelbart vil være genkendelige for eleverne, og dels fordi de rummer et potentiale for undren og overraskelse. Kort sagt er kunst et godt udgangspunkt for dialog. I opgaverne er der lagt vægt på, at elever med forskellige forudsætninger kan komme til at bruge deres sprog aktivt. Derfor rummer alle opgaverne elementer af leg og samarbejde samt muligheden for at bruge sproget i længere tid, end hvad der normalt kan lade sig gøre i undervisningssituationer.

De fire forløb kan bruges uafhængigt af hinanden.

Forløb I: Tænk på en ting. Med udgangspunkt i et kunstværk og egen undren arbejder eleverne med at stille spørgsmål og lytte.

Forløb II: Jeg tænker på noget, som... Eleverne arbejder med at bruge sproget beskrivende og at koble egen livsverden til oplevelsen af et kunstværk.

Forløb III: Huskeleg med udsigt. Hvordan beskriver man udsigten fra et vindue? I et kunstværk, i hjemmet og i sine drømme? At huske at bruge præpositioner og at beskrive er i fokus.

Forløb IV: Beskriv med sanserne. Med udgangspunkt i de fem sanser beskriver eleverne et kunstværk og laver en fælles ordbank, som bruges til at skrive et digt.

Relevante kompetenceområder:

De sprogstimulerende aktiviteter understøtter blandt andet følgende kompetenceområder fra forenklede fælles mål:

Dansk som andet sprog og sproglig udvikling

Eleven kan udtrykke sig i et enkelt talesprog afpasset efter situation, fag og samtalepartner

Eleven kan lytte aktivt med forståelse til talt dansk udtrykt i enkle, varierede og nuancerede former

Digitale redskaber

Forløbene kræver adgang til en digital tavle

Skoletubekanaler: Kanalerne *SMK Billeder* og *SMK Levende Billeder* indeholder kunstværker og film, som frit kan bruges i undervisningen. Begge kanaler er offentlige og kræver ikke tilmelding.

<http://www.skoletube.dk/group/SMKLevendeBilleder>

<http://www.skoletube.dk/group/SMKBilleder>

Undervisningsdesign

Forløb 1. Tænk på en ting

Fokus: Eleverne arbejder med at stille gode spørgsmål og lytte aktivt. Samtidig skærpes evnen til at tænke logisk, og arbejdshukommelsen øges.

Foreslået værk:

Pieter Aertsen (1507/1508-75): *Det fede køkken. "Voluptas Carnis"*. Værket rummer blandt andet en opstilling af mad, som er umiddelbart genkendelige for eleverne. Samtidig kan sammenstillingen af al den mad og figurerne i maleriet måske vække undren. I kunstnerens levetid var den slags malerier almindelige som en kritik af grådighed og et liv i sansernes vold og en opfordring til et mere mådeholdent liv.

<http://www.smk.dk/udforsk-kunsten/highlights/pieter-aertsen-det-fede-koekken-voluptus-carnis/>

Fase I: Undersøg kunstværket

Vis kunstværket på den elektroniske tavle, og instruér eleverne i at se på værket i 90 sekunder i stilhed. De skal lægge mærke til detaljer, de genkender, og detaljer, der undrer dem. Når tiden er gået, gives eleverne mulighed for at fortælle om det, der undrer dem ved værket. Formålet med samtalen er, at eleverne bliver opmærksomme på kunstværket. Derfor behøver samtalen ikke nødvendigvis at give svar på elevernes undren. Skriv undervejs i samtalen en liste på tavlen med elevernes undren i form af spørgsmål. Lad dem stå på tavlen, mens næste aktivitet er i gang.

Fase II: Tænk på en ting

Eleverne har nu undersøgt kunstværkets detaljer og er klar til næste opgave.

- A) Først vælger eleverne hver især en detalje, som holdes hemmeligt og skal gættes af de andre.
- B) En udvalgt elev siger *jeg tænker på en ting*.
- C) Efter tur stiller de andre elever nu spørgsmål, som giver information om det element, de endnu ikke kender til. Spørgsmålene indledes med *Tænker du på en ting, som er...* (et levende væsen, en ting, grøn, bevæger sig etc.). Den udvalgte elev svarer *ja* eller *nej*- og må således ikke forklare. Fortsæt, til en elev gætter rigtigt.
- D) Når detaljen er gættet, kan man med fordel tage en kort samtale om, hvilke spørgsmål som er særligt gode. På den måde får eleverne mulighed for at reflektere over god spørgeteknik. For eksempel er det sikkert en god idé at spørge mere generelt i begyndelsen i stedet for at gætte direkte på et enkelt element.
- E) Vælg en ny elev, og fortsæt aktiviteten fra punkt B.

Det kan være en god idé at afsætte et bestemt antal minutter til "tænk på en ting-aktiviteten" og tælle, hvor mange elementer eleverne når at gætte. På den måde kan man gentage aktiviteten på et senere tidspunkt og se, om eleverne har udviklet deres spørgeteknik.

Fase III: Opsamling

I en opfølgende samtale opsummerer eleverne, hvad de har lært om at stille spørgsmål. Herefter flyttes fokus til de undrespørgsmål, som står på tavlen fra før. Eleverne har nu i fælleskab koncentreret sig om værkets detaljer og formuleret sig om dem. Derfor har de nu et andet udgangspunkt end tidligere, for at diskutere mulige svar på deres undrespørgsmål. Dette kan gøres i en fælles samtale i klassen.

Undervisningsdesign

Forløb 2: Jeg tænker på noget, som...

Fokus: Eleverne arbejder med at lytte aktivt og bruge sproget præcist og beskrivende.

Foreslået værk

Peter Hansen, *Legende børn. Enghave Plads*, 1907-08

<http://www.smk.dk/udforsk-kunsten/soeg-i-smk/#/detail/KMS2075>

De legende børn i skolegården er et motiv eleverne umiddelbart kan forholde sig til og genkende fra deres egen skolegang. Når eleverne vælger den detalje, de vil beskrive, bør der derfor være basis for at kunne koble det til egne oplevelser og livsverden. Maleriet kan også være et godt udgangspunkt for en samtale om børns leg før og nu og om trivsel. Måske bemærker eleverne, at ikke alle pigerne ser lige glade ud.

<http://www.smk.dk/udforsk-kunsten/highlights/peter-hansen-legende-boern-enghave-plads/>

Fase I: Undersøg kunstværket

Vis Peter Hansens *Legende børn. Enghave Plads* på klassens elektroniske tavle. Indledningsvis skal eleverne undersøge kunstværket og dets detaljer. Instruér eleverne i at se på værket i 90 sekunder og lægge særligt mærke til detaljer, som minder dem om noget. De associationer, eleverne får, afspejler muligvis deres personlige oplevelser og livsverden. Når tiden er gået vælger eleverne en af de detaljer, som mindede dem om noget, og holder det hemmeligt. Detaljen er udgangspunktet for den næste aktivitet.

Fase II: Gætteleg - jeg tænker på noget, som er...

- En udvalgt elev skal nu beskrive sit hemmelige element for de andre. Eleven indleder med at sige *Jeg tænker på noget, som er...* (blødt, grønt, nederst i billedet, gør mig glad etc.).
- Nu må de andre markere og gætte på elementet. Hver elev får kun ét gæt – på den måde er det en fordel at vente så længe som muligt, og det giver plads til at komme i dybden med beskrivelsen.
- Når den beskrevne detalje er gættet, taler klassen kort om, hvordan man kan beskrive på en måde, der både er præcis og samtidig en udfordring at gætte for de andre. Samtalen kan give lejlighed til en refleksion over f.eks. de sproglige kategorier, en beskrivelse bliver til i.
- En ny elev beskriver nu sit valgte element. Gentag punkt A til C.

Fase III: Opfølgende samtale

I en opfølgende samtale i klassen reflekteres der over, hvad en præcis beskrivelse består i. Eleverne kan nævne eksempler fra den foregående aktivitet, som de synes var vellykkede. Læreren støtter elevernes refleksion ved at udpege væsentlige pointer og mønstre sammen med eleverne og skrive dem på tavlen. For eksempel: En god beskrivelse rummer adjektiver, en god beskrivelse forklarer, hvor elementet er placeret etc.

Afslutningsvis fortæller eleverne, hvorfor de valgte en bestemt detalje, og hvad det mindede dem om. Her bør man være opmærksom på, at der kan være tale om en personlig oplevelse, og at det bør være frivilligt, om eleven vil dele den. Denne sidste del af samtalen kan lukke op for, at eleverne får en forståelse for, at deres egen erfaringsverden spiller ind på den måde, de opfatter et kunstværk på.

Undervisningsdesign

Forløb 3: Huskeleg med udsigt

Fokus: Eleverne træner hukommelse, ordforråd og øver brug af de mest almindelige præpositioner.

Foreslået værk

Martinus Rørbye: *Udsigt fra kunstnerens vindue*, ca. 1825

Læs mere om kunstværket her:

<http://www.smk.dk/udforsk-kunsten/highlights/martinus-roerbye-udsigt-fra-kunstnerens-vindue/>

Læs mere om vinduer i kunsten her:

<http://www.smk.dk/udforsk-kunsten/kunsthistorier/historier/vis/vinduet/>

Fase I: Opgave: Tegning med udsigt

Vis Martinus Rørbyes *Udsigt fra kunstnerens vindue* på klassens elektroniske tavle, og introducér eleverne til begreberne *forgrund*, *mellemgrund* og *baggrund*. Eleverne skal nu ud fra hukommelsen lave en tegning af udsigten fra et vindue i deres eget hjem. Tegningen skal indeholde elementer i både forgrund, mellemgrund og baggrund. På den måde bruger eleverne de nye begreber aktivt og bliver også sporet ind på, at der skal arbejdes med at huske.

For at forberede arbejdet i den næste aktivitet gennemgås følgende præpositioner, som skrives på tavlen: Bagved, foran, i, mellem, over, på, under og ved siden af. For at konkretisere brugen af præpositionerne, kan man tegne f.eks. et hus på tavlen og markere præpositionerne i forhold til dette.

Fase II: Huskeleg med udsigt

Instruér eleverne i at se på kunstværket med fokus på detaljer i 90 sekunder og lægge mærke til dets detaljer. De skal forsøge at huske så mange detaljer som muligt. Når tiden er gået, fjernes billedet fra den digitale tavle, og eleverne skriver sammen to og to en liste over alle de detaljer, de kan huske.

Vis kunstværket på den elektroniske tavle, og bed en elev udpege og beskrive en detalje. Når den første detalje er nævnt og beskrevet, forklarer den næste elev, hvor den næste detalje er placeret i forhold til den første. Her skal de bruge de otte præpositioner og begreberne forgrund, mellemgrund og baggrund. Fortsæt efter tur, til alle detaljer er placeret.

Fase III: Drømmeudsigter

Rørbyes billede viser udsigten fra forældrenes hjem. Der er mange måder at se og fortolke kunstværket på. En ofte brugt fortolkning er, at i værkets forgrund findes det nære og trygge i hjemmet. Fugleburet i vinduet, der befinder sig midt mellem ude og inde, kan lede tanker hen på en følelse af ufrihed og udlængsel. Skibene i havnen sejler mod fremmede kyster og kan fortolkes som behovet for at rejse og flyve fra reden. Tal med eleverne om denne tolkning af billedet, og hvordan kompositionen spiller ind.

Eleverne kan nu lave en tegning af deres drømmeudsigt. Billedets forgrund skal vise det, der er trygt for eleverne, og udsigten være vendt mod det, de drømmer om i fremtiden.

Undervisningsdesign

Forløb 4. Beskriv med sanserne

Fokus: Eleverne arbejder med, at bruge de fem sanser i en beskrivelse af et kunstværk.

Foreslåede værker

Ambrosius Bosschaerts den Ældre (1573-1621), *Blomsterbuket i en stenniche*, 1618

<http://www.smk.dk/udforsk-kunsten/highlights/ambrosius-bosschaerts-den-aeldre-blomsterbuket-i-en-stenniche/>

Felice Boselli (1650-1730), *Flået hoved af en ung tyr*.

<http://www.smk.dk/udforsk-kunsten/highlights/felice-boselli-flaaet-hoved-af-en-ung-tyr/>

Johan Christian Dahl (1788-1857), *Vesuvus udbrud 1820*, 1821

<http://www.smk.dk/udforsk-kunsten/highlights/johan-christian-dahl-vesuvus-udbrud/>

Fase I: Brug sanserne

Eleverne skal arbejde med at beskrive nuanceret ved hjælp af de fem sanser. Først skrives en række genstande, der kan sættes sammen med verberne se, høre, føle, lugte og smage på tavlen. Eleverne vælger nu hver især et ord fra tavlen, som skal bruges i en sammenligning. Hvis de f.eks. har valgt ordet *is*, kunne sammenligningen være *isen smagte sødt som honning*. Skriv en række sammenligninger på tavlen og giv plads til leg med sproget.

Teksten på den elektroniske tavle gemmes til senere brug.

Fase II: Beskriv et kunstværk med sanserne

Her skal eleverne med støtte fra ordbanken og sammenligningerne beskrive et kunstværk.

På den elektroniske tavle vises det valgte kunstværk. Instruér eleverne i at se nøje på værket i stilhed i 90 sekunder og tænke særligt på de sanseindtryk, det vækker hos dem. Når tiden er gået, skriver eleverne individuelt en liste med de sanseindtryk, maleriet vækker hos dem. Her kan de bruge ordbanken fra tidligere. Brug eventuelt følgende spørgsmål:

Hvad kan du se?

Hvad kan du høre?

Hvad kan du lugte?

Hvad kan du smage?

Hvad kan du føle?

Fase III: Skriv et digt med sanserne

Eleverne skal nu skrive et digt, der med udgangspunkt i deres sanseindtryk beskriver kunstværket. Den fælles ordbank og sammenligningerne kan fungere som støtte i arbejdet med digtet.

Kravene til digtet bør tilpasses elevernes niveau, men kunne se således ud.

Digtet skal rumme:

En titel

Mindst tre grundige beskrivelser af sanseindtryk

En eller flere sammenligninger

Mellem 4 og 12 verselinjer

Eleverne kan eventuelt læse deres tekster op i klassen. Alternativt kan kunstværket printes i farve og udstilles sammen med elevteksterne.

***Ord på kunsten - sprogudviklende
aktiviteter***

Statens Museum for Kunst 2015

Tekst og layout: Jens Christensen
Forside Detalje fra Jacob Jordaens
*Tempelskatten. Apostlen Peter finder
statéren i fiskens gab*, ca. 1623. Statens
Museum for Kunst

smk.dk

SMK

Statens Museum for Kunst
National Gallery of Denmark